

Srečo imam, da vsa Švedska odhaja na dopust in da v Ikei še ne bodo odločali

Roman Ferenčak

Dobrovniškemu podjetju Ocean Orchids, ki v svojih rastlinjakih na leto pridela okoli dva milijona orhidej, izvozi okoli tri četrtine proizvodnje, prodaja jih na trgih dvanajstih držav, grozi prepoved opravljanja dejavnosti. Okoljski inšpektorat je namreč podjetju, ki ga vodi Roman Ferenčak, izdal dve odločbi. Na obe so se pritožili, odločitev okoljskega ministrstva o svoji usodi pričakujejo avgusta.

Tekst

Suzana Kos

Foto

Jure Eržen

S prvo odločbo je inšpekcija ugotovila, da delujejo brez okoljevarstvenega dovoljenja za odvajanje industrijske odpadne vode v javno kanalizacijo ali neposredno oziroma posredno v vode, z drugo pa, da porabijo preveč termalne vode. Poleg same dobrovniške družbe je na kocki tudi skupni projekt, distribucijski center za jugovzhodno Evropo s švedskim partnerjem, velikanom Ikea.

Ocean Orchids se ukvarja s proizvodnjo orhidej od leta 2005. Enainštiridesetletni direktor ima v lasti okoli polovico podjetja. Diplomirani inženir agronomije in hortikulture se je s partnerjem oziroma soustanoviteljem podjetja Tomažem Jevšnikom pred poldrugim desetletjem odločil, da bo v Prekmurju vzgajal tropsko cvetje. Ima petnajstmesečnega sina, partnerka je enologinja.

“

Delov analitik, kolega Karel Lipnik, je izračunal, da je celoten davčni učinek vaše družbe, vključno z eksternimi učinki, skoraj 1,5 milijona evrov pobranih davkov (v eksternih učinkih je upoštevan tudi davek na dodano vrednost za porabljen material in storitve). To zadošča za letno plačo 63 zaposlenih v javnem sektorju, ki prejmejo na mesec povprečno bruto plačo 1946 evrov. Tolikšen del javnega sektorja torej še hranite ob vaših zaposlenih, ki jim dajete v Prekmurju kruh neposredno.

Res?! Hvala za podatek, tega nisem vedel, v bistvu sem precej presenečen nad visokimi številkami, ki ste mi jih predstavili.

Poanta povedanega naj bi bila tudi spodbuda k razmisleku oziroma pričakovanje, da bi se moral državni birokrat zavedati, kaj sproža, kakšne so posledice njegovih ukrepov, birokratskih nesmislov.

Absolutno se strinjam s tem, saj imamo zaradi tega, kar se nam je zgodilo, kup težav – na eni strani pri dobaviteljih, ki so vznemirjeni, na drugi pri kupcih, ki sprašujejo, ali kupujejo kaj nelegalnega, na tretji strani pa se pojavljajo tudi pomisleki pri naših financerjih, bankah NLB in SID. A to še ni vse. Kaj se dogaja, skrbi tudi našega tujega, nizozemskega solastnika, ki ima okoli devetodstotni delež družbe Ocean Orchids, in ne nazadnje se porajajo pomisleki tudi pri švedskem velikanu Ikea, ki je naš partner v projektu širitve proizvodnje in gradnje logističnega centra, posla, vrednega 35 milijonov evrov. Včeraj in danes zjutraj sem sestankoval z njenimi predstavniki.

Danes, ko se pogovarjava, je sredo. Ujeli smo vas tik pred odhodom na letalo. Kam boste odleteli, na Švedsko?

Ne, v Amsterdam grem, k dobaviteljem pojasnjevati razmere in jih mirit. Ničesar ne skrivam, ker je moja osnovna filozofija delovati transparentno.

Kaj ste se dogovorili z Ikeo? Bo še kazala razumevanje in vam dala čas, da rešite težave z inšpekcijo?

Srečo imam, da gre vsa Švedska avgusta na dopust. Prihodnji mesec ne bodo še nič odločali, a dali so nam enomesečni rok, do 23. avgusta jim moramo napisati poročilo o poti naprej oziroma kakšna bo in ali sploh bo rešitev. Dogovor z Ikeo je bil, da nas dokapitalizirajo s petimi milijoni evrov. Tako bi lahko uresničili načrte s podvojitvijo prihodkov in proizvodnje. Verjetno bo to odločilen mesec za načrtovan projekt vzpostavitve logističnega centra za jugovzhodno Evropo, v katerem naj bi skrbeli za distribucijo različnih rastlin do Ikejinih trgovin na Bavarskem, v južni Franciji, Italiji, Avstriji, na Češkem, Slovaškem, Madžarskem, Hrvaškem, v Romuniji, Bolgariji, Srbiji in Grčiji.

Z okoljsko inšpekcijo, ki vam je izdala odločbo o prepovedi delovanja, se niste pogovarjali o tem, kaj bo sledilo njenemu črkobralskemu ravnanju?

Kakšne so posledice, smo jim razložili v odgovoru na zapisnik, ampak da ne bo pomote, nisem kritičen do inšpektorice, ki nas je obravnavala. Pač ni imela ustreznih navodil ministrstva za okolje. Inšpekcija je samostojen državni organ, ki se mora držati zakonodaje, delajo skladno z zakonodajo, in prav je tako. Problem pa je, da zakonodaja ni ustrezna oziroma da ni primerno obrazložena.

Pravite, da inšpektorica ni imela ustreznih navodil okoljskega ministrstva. Zakaj pa ste bili danes pred poletom na Nizozemsko na kmetijskem ministrstvu?

Uredbi, ki ustavljata naše poslovanje, sta res plod dela ministrstva za okolje. Ta vladni resor je ti uredbi leta 2017 dal v medresorsko usklajevanje in kmetijsko ministrstvo takrat ni bilo pazljivo ali pa je bilo morda zavedeno. Skratka, iz meni neznanega razloga ni poskrbelo, da bi bili rastlinjaki kot kmetijski objekti v teh uredbah tako tudi navedeni. Tam, kjer bi moralo pisati rastlinjak, je prazen okvirček. In ta problem je treba rešiti. V očeh slovenskih črkobralcev je rastlinjak stavba in ni več kmetijski objekt. Dve uredbi, o razvrščanju objektov ter o posegih v okolje, za kateri je treba izvesti presojo vplivov na okolje, na tej podlagi pa je potem okoljski inšpektorat izdal odločbo, ki se nanaša na pridobitev okoljevarstvenega dovoljenja, sta bili sprejeti v času vlade Mira Cerarja. Če ponazorim s primerom naših »odpadnih voda« – ostanek deževnice od namakanja orhidej, torej naša izpustna voda je po monitoringu čistejša od te, ki prihaja iz občinske čistilne naprave, na katero bi se morali priklopiti, ker nismo definirani kot kmetijski rastlinjak. Do čistilne naprave bi morali pripeljati naše izpustne vode, čeprav so ostanki naše »odpadne vode«, dejansko deževnice, stokrat pod mejnimi vrednostmi, ki še dopuščajo izpust vode v okolje. Da ne gre za onesnaženo vodo, kaže ne nazadnje tudi dejstvo, da v našem zbiralniku deževnice živijo ribe. Znani smo tudi po tem, da vzgajamo orhideje z najmanjšim ogljičnim izpustom v Evropi.

Zakaj vaše odpadne vode kljub temu ne speljete do čistilne naprave in enostavno rešite težavo? Verjetno so v njej tudi pesticidi in gnojila?

Če se objekt definira kot stavbo, je treba poloviti vso vodo, ki nastane od zalivanja pod orhidejami, dejansko pa je ne moremo poloviti, tega enostavno ne morem zagotoviti. Orhideje seveda tudi gnojimo, kot vsak doma, a vsebnost hranil, torej ostankov od prehranjevanja orhideje, je še vedno mnogo, mnogo nižja, kot je dovoljeno za izpuste v naravo. Kar se tiče pesticidov, uporabljamo samo fitofarmacevtska sredstva, ki so pri nas dovoljena in jih kontrolirajo z analizami rastlin naši kupci ter seveda veterinarska uprava, ki

nam praktično vsak teden izda fitosanitarno potrdilo, brez katerega ne bi mogli izvoziti naših orhidej na trge zunaj EU. Odpadne vode so stalnica v kmetijstvu in niso sporne, če so pod rednim monitoringom in pod zakonsko določenimi vrednostmi, v rastlinjaku jih je tudi nedvomno lažje spremljati kot na polju. Tudi na Nizozemskem so izpusti rastlinjakov podvrženi monitoringu in ukrepom, ki vodo pred izpustom v okolje očistijo pod mejne vrednosti. Če te mejne vrednosti niso presežene, se ta voda enostavno izpusti v naravo.

Vaš drugi problem je, da porabite več termalne vode, kot je dovoljeno. Tega ne smete, nedopustno bi bilo, če bi si vsak dovolil porabo omejenih naravnih dobrin po svojih potrebah.

Geotermija je pomembna za regijo in ne sme biti izločena zaradi neznanja oziroma nerazumevanja odločevalcev. Naše podjetje je leta 2005 pridobilo delno vodno dovoljenje oziroma koncesijo, ki je bilo veljavno do konca leta 2007. Naslednje leto smo skladno s takratno zakonodajo oddali vlogo za podaljšanje veljavnosti vodnega dovoljenja oziroma podelitev koncesije. Doletel nas je molk organa, ki je trajal do leta 2015.

Molk organa je trajal osem let?

Tako je. Nato so nam proti koncu leta 2015 dali predlog za podpis koncesijske pogodbe, v kateri so nam dodelili nižje količine, kot smo jih leta 2014 in 2015 potrebovali za proizvodnjo, ki se je vmes povečala. V tem »mrtvem« obdobju smo seveda plačevali vsa povračila, čeprav nismo imeli dovoljenja za uporabo vode. Seveda smo v tem obdobju večkrat opominjali pristojno ministrstvo na podelitev koncesije. Nato smo dobili koncesijo, ki nam je po moji oceni namerno vzela potrebne količine vode.

Zakaj bi ministrstvo to namerno storilo?

Ne vidim drugega razloga za takšno ravnanje kot namernost, ki temelji na meni neznanjih razlogih. Če namreč prosimo za določeno količino vode, izdajo pa nam dovoljenje za petkrat nižje količine, čeprav vedo, kakšne so naše potrebe, saj sem jih na to opozarjal in hodil na sestanke, si tega racionalno ne znam razložiti. Seznanjal sem jih, da smo leta 2012 razširili proizvodnjo, in ves čas smo upali, da nam bodo odobrene ustrezne količine, saj smo ne nazadnje dobili tudi subvencijo ministrstva za kmetijstvo za investicijo v nov rastlinjak. Za širitev z Ikea smo dobili tudi subvencijo gospodarskega ministrstva. V pogovorih so nam razlagali, da nam bodo za zdaj odobrili omejeno črpanje termalne vode, če pa kdo ne bo prevzel koncesijskih količin, kar se je nato dejansko zgodilo, so nam obljubili, da bomo lahko prevzeli te, saj Komunala Murska Sobota ni podpisala koncesijske pogodbe. Dvesto tisoč kubičnih metrov vode je ostalo na razpolago. Sklep vlade iz leta 2016 je jasen – če kdo koncesijske pogodbe ne podpiše, se razpoložljive količine dodelijo kmetijskima podjetjema Paradajz in Ocean Orchids. Zakaj ta sklep vlade ni realiziran?

Ste dobili odgovor na to vprašanje?

Ne.

Menda ste o svojih težavah obvestili tudi premiera?

Res je, na nekem neformalnem srečanju v Prekmurju sem stopil do njega in ga vljudno prosil, če si vzame minuto, da mu v petih stavkih pojasnim problem.

Omenili ste podjetje Paradajz, znano po blagovni znamki Lušt, na vašem koncu v rastlinjaki pridelujejo tudi v Panorganicu, pa nimajo težav?

Imajo jih, podobne kot mi. Da v naših rastlinjaki sploh lahko delamo, podpisujemo neke zadeve, ki so nesmiselne, samo da si podaljšujemo čas do obiska nove inšpekci-

je, a težavo je treba rešiti. Nisem človek, ki bi privolil v to, in ne bom podpisoval stvari, ki niso izvedljive in skladne s stroko ter zdravo kmečko pametjo – jedro težave je, da rastlinjak kot objekt ni razvrščen med kmetijske objekte. Zakaj se je to zgodilo, ni jasno. Ko so na okoljskem ministrstvu prevajali uredbo EU o razvrščanju objektov, uredba govori o *non-residential farm buildings for plant production*, naši so to sicer pravilno prevedli, toda v angleški verziji je za tem postavljeno dvopičje in naštetih so vsi kmetijski objekti: kašče, silosi, vinske kleti, rastlinjaki itd., v slovenskem prevodu pa teh naštetih objektov ni. Dejansko je v slovenski verziji prevedene uredbe okvirček ostal prazen.

Ravnokar ste končali pogovor na kmetijskem ministrstvu. Kakšen je izplen?

Absolutno moram pohvaliti sedanjo kmetijsko ministrico Aleksandro Pivec, ker se zaveda problema, in verjamem, da bomo našli rešitev v smislu sprememb kmetijske zakonodaje, saj je naš rastlinjak treba opredeliti po namenu,

to je njihova naloga, nato pa lahko na okoljskem ministrstvu na tej podlagi naredijo svoje. Res bi bilo pričakovati, da na kmetijskem ministrstvu vedo, kaj je rastlinjak, in ga v zakonodaji ustrezno opredelijo. V bistvu sem to birokratsko vrzel odkril po naključju – ko smo šli v projekt z Ikea, torej v širitev proizvodnje, smo dejansko videli, kakšna je trenutna zakonodaja za gradnjo tovrstnih objektov, in začela sta me boleti glava in želodec, ker sem se zavedel, da bomo dobili inšpekcije za obstoječo proizvodnjo.

Aleš Kuhar, agrarni ekonomist, je zelo naklonjen pametnim, inovativnim metodam kmetovanja, Panorganic, Paradajz, pravi, da je to prihodnost in ne le ozka tržna niša. Absolutno se strinjam z njim.

Čeprav je kar nekaj pomembnih faktorjev, ki omejujejo njegov razvoj?

Prvi omejevalni faktor je omenjena zakonodaja, ki mora po namenu ovrednotiti rastlinjake kot kmetijske objekte. To je stvar kmetijske

in okoljske zakonodaje. Upam, da bomo to končno uredili. Druga pomembna omejevalna okoliščina je, da je ustreznega znanja o tem premalo, saj strokovne šole niti univerze ne sledijo novim trendom *high-tech* kmetijstva. Morda je rešitev tudi v tem, da se inovativni kmetovalci povežemo z biotehniško fakulteto in kmetijskim inštitutom. Še največja ovira so viri financiranja. V Sloveniji namreč nimamo ustreznega finančnega sklada, ki bi podpiral kmetijsko proizvodnjo, torej proizvodnjo, ki ni naravnana na dve ali pet, pač pa na petindvajset let. Nimamo ustreznega finančnega vzvoda, pri tem ne govorim o subvencijah, pač pa o kreditih. Za panogo s tega vidika pri bankah ni razumevanja, morda niti ne ustreznega znanja oziroma poznavanja panoge.

Na to so opozorili tudi v Panorganicu, kjer so se odrekli Deželni banki Slovenije, ki naj bi bila pravzaprav namenjena predvsem kmetom.

Tega, da za kmetijsko panogo pri nas ni ustreznega panožnega financiranja kmetijskih pro-

jektov, ne ugotavljam edini. Na Nizozemskem, na primer, imajo največjo kmetijsko banko na svetu, Rabobank, ki ima dovolj znanja in ve, da je na primer treba deset hektarjev velik rastlinjak primarne kmetijske proizvodnje financirati enako dobo, kot je amortizacijska doba tega rastlinjaka, to je od 20 do 25 let. Pri nas banke ne dajejo tako dolgoročnih investicijskih sredstev. Že petnajst let se borim z bankami, da bi jim razložil, kako poteče dvanajst mesecev od trenutka, ko posadim sadiko, do tedaj, ko roža zraste in vzcveti ter jo lahko prodam. Ves ta čas moram razlagati, da imam v rastlinjaku zalogo, ki je stara samo en dan, in zalogo, ki ima 365 dni, ker je naša proizvodnja dvanajstmesečna.

Moram pa povedati, da je predsednik uprave SID banke Sibil Svilan zame eden od najboljših in najpametnejših bančnikov pri nas in se zaveda te težave. Skupaj z njim smo že razmišljali o skladu povratnih sredstev, ki bi bil podlaga za takšne naložbe, kot je naša. Kritičen sem do dejstva, da je kmetijstvo izključeno iz sheme tako imenovanega potr- ►

“ Zaradi tega, kar se nam je zgodilo, imamo kup težav – na eni strani pri dobaviteljih, ki so vznemirjeni, na drugi pri kupcih, ki sprašujejo, ali kupujejo kaj nelegalnega, na tretji strani se pojavljajo pomisleki pri naših financerjih, bankah NLB in SID. Skrbi našega nizozemskega solastnika, pomisleki se porajajo tudi pri Ikei.

“ Naše podjetje je leta 2005 pridobilo delno vodno dovoljenje oziroma koncesijo, ki je bilo veljavno do konca leta 2007. Naslednje leto smo skladno s takratno zakonodajo oddali vlogo za podaljšanje veljavnosti vodnega dovoljenja oziroma podelitev koncesije. Doletel nas je molk organa, ki je trajal do leta 2015.

pežljivega posojila, gre za kredite s šestletnim moratorijem in šestletno dobo vračanja. Zakaj je Cerarjeva vlada izključila kmetijstvo iz te sheme? Po moji oceni so to pritlehne politične igrice. Za to, da bi v Sloveniji vzpostavili od 200 do 250 hektarjev rastlinjakov in z njimi pokrili celotno potrebo države po zelenjavi 365 dni na leto, bi potrebovali le od 20 do 25 milijonov evrov dolgoročnih virov ustreznega financiranja na leto in nič več. To ni velik denar.

Kdaj pričakujete odgovor na pritožbo na odločbo inšpekcije?

Prihodnji mesec. Če bo odgovor na pritožbo negativen, imamo še tri leta časa, da ustrezno uredimo zadeve. Zadeve torej niso tako dramatične, avgusta naših vrat ne bomo kar zaprli in zaposlenih ne bomo poslali domov. Nikogar nočem strašiti in prikazovati, da se nam bliža konec sveta, želim pa si, da se o zadevi govori, razpravlja na vseh ravneh v državi, in se jo tudi ustrezno dolgoročno reši. Inšpekcijska služba nam je vsekakor šla na roko z določenim razumevanjem, a poudarja, da morajo spoštovati veljavno zakonodajo.

V Prekmurju je prenehal delovati še zadnji ostanek na pogorišču nekdanje Mure, v stečaju je še Arum. Zdi se, da delovna mesta ostajajo le v inovativnem kmetovanju, ki ga med drugim zagovarjajo v Paradajzu ali Panorganicu, ter turizmu.

Nisem politik, čeprav gre pri tem verjetno tudi za politična vprašanja razvoja centra in periferije. Prekmurci smo bili vedno malo zapostavljeni v primerjavi z drugimi deli države, tudi zato moramo biti inovativni. Dejansko od Ljubljane ničesar nočemo, z »normalno«

zakonodajo naj nas ne hajo omejevati in nam pustijo, da delamo ter dobimo dolgoročne vire financiranja.

Kolikor vem, je na zavodu za zaposlovanje v Murski Soboti prijavljenih nekaj več kot 1000 žensk, starih več kot 50 let. To so večinoma nekdanje delavke Mure. Kje lahko te osebe najlažje zaposlimo? Gotovo v sofisticiranem *high-tech* rastlinjaku, v katerem delo ni fizično zahtevno in se opravlja na primerni klimi. Delo je morda nekoliko monotono, a so tega verjetno navajene. Kaj imamo namreč pri nas? Termalne vire, ki so uporabni za kmetijstvo oziroma ogrevanje ter za kopanje oziroma tu-

rizem. Imamo klasično kmetijstvo ter nekaj predelovano-živilske industrije, če govorimo o Panviti. Drugega v Prekmurju ni, to so vse naše razvojne paradigme. S Tomažem Jevšnikom se trudiva vzgajati mlade strokovnjake, rada bi jim odprla pot naprej v našo regijo, ki bi pa morala biti odskočna deska Slovenije za sodelovanje držav karpatskega bazena.

Ocenjujete, da sosednja Madžarska finančno bolj podpira svoje državljane pri nas kot Slovenija Prekmurce?

Rad imam zgodovino, ljubim Prekmurje in dobro poznam njegovo preteklost ... Abso-

lutno nisem proti nikomur oziroma nimam nekoga bolj rad kot koga drugega, na našem nacionalno mešanem območju je treba najti sozvočje in pravi način komunikacije. Zato z vso odgovornostjo trdim, da niso storili prav tisti, ki so v organizacijskem odboru proslave ob stoletnici priključitve Prekmurja k Sloveniji, ko so izbirali govorce na tem dogodku. Na Madžarskem je to razumljeno precej drugače, kot bi si želeli. Rojen sem v slovenski vasi, v Trnju, nisem Madžar, nimam dvojnega državljanstva, imam pa podjetje v Dobrovniku, na dvojezičnem območju, zato zelo dobro razumem njihovo razmišljanje.

Kdo bi torej moral biti slavnostni govornik, morda Janez Janša, ki se dobro razume z Orbánom?

Ne, ne provocirajte me. Ob tej priložnosti bi morali organizirati skupno praznovanje z Madžari, žur za vse, pa ne govorim, da bi morala proslavo organizirati Ljubljana in center na drugi strani, torej Budimpešta in Viktor Orbán, pač pa bi ga morali organizirati Prekmurci s sosednjima pokrajinama Zala in Vaš. Slovenci smo s trianonsko pogodbo nekaj dobili, Madžari nekaj izgubili, a so hkrati njihovi državljani, ki živijo pri nas, ogromno pridobili, saj so slovenske občine, v katerih živijo, precej bolj razvite kot občine na drugi strani meje.

Organizacijski odbor za proslavo stote obletnice združitve prekmurskih Slovencev z matičnim narodom vodi Milan Kučan, nekdanji predsednik države ...

... ki je z Goričkega in najverjetneje zelo dobro pozna te zadeve, o katerih govorim.

“ Nisem politik, čeprav gre pri tem verjetno tudi za politična vprašanja razvoja centra in periferije. Prekmurci smo bili vedno malo zapostavljeni v primerjavi z drugimi deli države, tudi zato moramo biti inovativni ... Na zavodu za zaposlovanje v Murski Soboti je prijavljenih nekaj več kot 1000 žensk, starih več kot 50 let. Kje jih lahko zaposlimo?

“ Na nacionalno mešanem območju je treba najti sozvočje in pravi način komunikacije. Zato z vso odgovornostjo trdim, da niso storili prav tisti, ki so v organizacijskem odboru proslave ob stoletnici priključitve Prekmurja Sloveniji, ko so izbirali govorce na tem dogodku. Na Madžarskem je to razumljeno precej drugače, kot bi si želeli.

